

Różanka *Rhodeus sericeus* (1134)

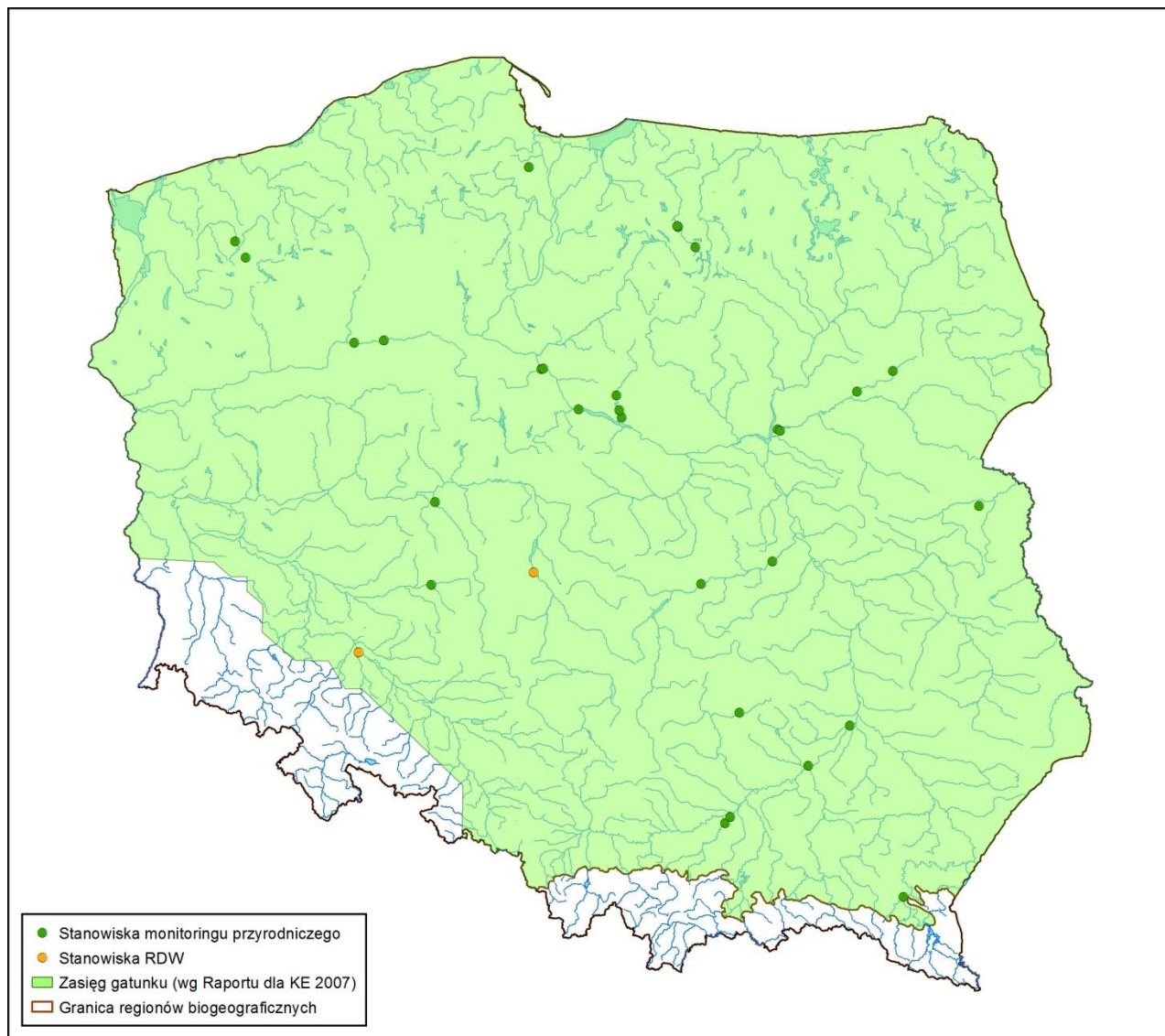
Koordynatorzy: Mirosław Przybylski, Krzysztof Kukuła

Eksperti: Amirowicz Antoni, Sobieszczyk Piotr, Andrzejewski Wojciech, Buras Paweł, Dębowski Piotr, Golski Janusz, Jelonek Marek, Keszka Sławomir, Marszał Lidia, Szlakowski Jacek, Szymanowicz Joanna

Gatunek był objęty monitoringiem w latach 2009-2010.

Gatunek występuje tylko w regionie biogeograficznym kontynentalnym.

Liczba i lokalizacja stanowisk i obszarów monitoringowych

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk monitoringu gatunku na tle jego zasięgu geograficznego

W roku 2009 gatunek został odłowiony na 2 stanowiskach: na jednym stanowisku w potoku Breń, dopływ Wisły oraz w Czarnej Nidzie. Są to nowe stanowiska różanki, wcześniej nie wykazywane w Polsce. W roku 2010 obecność różanki została stwierdzona na 34 stanowiskach monitoringowych w regionie kontynentalnym. Gatunek został odłowiony w większości głównych dorzeczy tj. Odry, Wisły i rzek przybrzeżnych (Rega).

Tab. 1. Zestawienie stanowisk monitoringowych i obszarów Natura 2000

Nazwa stanowiska	Dorzecze	Obszar Natura 2000
Region CON		
Breń_Czołnów	Wisła	
Czarna Nida_Marzysz Młyny	Nida	PLH260016 Dolina Czarnej Nidy
Barycz - Odolanów	Odra	
Brok_Krzeczkowo Mianowskie	Bug	
Brok_Orło	Bug	

Brzeźnicka Węgorza_Brzeźniak	Rega	PLH320049 Dorzecze Regi
Bug_Kania_Polska_06	Bug	
Bug_Kuligów_04	Bug	PLH140011 Ostoja Nadbużańska
Bug_Popowo_02	Bug	PLH140011 Ostoja Nadbużańska
Cybina_Swarzędz	Warta	PLH300038 Dolina Cybiny
Dopływ ze Strzmieli	Rega	PLH320049 Dorzecze Regi
Giłwa_Żelazowice	Pasłęka	PLH280006 Rzeka Pasłęka
Gróbka_Cerekiew_Wrzępia	Wisła	PLH120067 Dolina rzeki Gróbki
Gróbka_Strzelce_Małe	Wisła	
Noteć_Białośliwie	Noteć	PLH300004 Dolina Noteci
Noteć_Dziembówko	Noteć	PLH300004 Dolina Noteci
Pasłęka_Pelnik	Pasłęka	PLH280006 Rzeka Pasłęka
Pasłęka_Wymój	Pasłęka	PLH280006 Rzeka Pasłęka
Pilica_Michałów	Wisła	PLH140016 Dolina Dolnej Pilicy
Pilica_Mysiakowiec	Wisła	PLH140016 Dolina Dolnej Pilicy
Prosna_Lisewo	Warta	
Rudka_Wółka_Plebańska	Krzna	
San_Międzybrodzie	Wisła	PLH180007 Rzeka San
Skrwa Prawa_Lasotki	Wisła	
Skrwa Prawa_Michałkowo	Wisła	
Skrwa Prawa_Parzeń	Wisła	
Styna_Klepiny	Kłodawa	
Tążyna_Słońsk	Wisła	PLH040012 Nieszawska Dolina Wisły
Wisła_Chrapy	Wisła	PLH040012 Nieszawska Dolina Wisły
Wisła_Dzierżączka	Wisła	PLH040039 Włocławska Dolina Wisły
Wisła_Włocławek_1	Wisła	PLH040039 Włocławska Dolina Wisły
Wisła_Włocławek_2	Wisła	PLH040039 Włocławska Dolina Wisły
Wisła_Włocławek_7	Wisła	PLH040039 Włocławska Dolina Wisły
Wisła_Sandomierz	Wisła	PLH180049 Tarnobrzaska Dolina Wisły
Wisła_ujście_Raby	Wisła	
Wisła_ujście_Wisłoki	Wisła	

Wyniki badań i ocena stanu ochrony

Podsumowanie wyników badań wskaźników na stanowiskach

Tab. 2. Zestawienie ocen wskaźników na badanych stanowiskach różanki

Parametr	Wskaźnik	Ocena			
		FV	U1	U2	XX
Region CON					
Populacja	Względna liczebność	14	3	19	-
	Struktura wiekowa	13	3	11	9
Siedlisko-hydromorfo	Ogólna ocena hydromorfologiczna	17	9	10	-
	Geometria koryta	17	14	5	-

logia	Rodzaj substratu dennego	25	6	5	-
	Charakterystyka przepływu	24	7	5	-
	Ciągłość cieku	26	4	6	-
	Charakter i modyfikacja brzegów	17	10	9	-
	Mobilność koryta	14	4	18	-
Siedlisko – indeks rybny	EFI+	10	7	19	-

Wskaźniki stanu populacji:

- **względna liczebność**

Gatunek został stwierdzony na 36 stanowiskach a jego względne liczebności wahały się od 0,000095 (Barycz Odolanów) do 0,118 os m⁻² (Pilica Mysiakowiec). Na 14 stanowiskach oceniono względną liczebność różanki jako właściwą. Jedynie na 3 stanowiskach (Cybina-Swarzędz, Gróbka_Cerekiew_Wrzępia, Tążyna-Stońsk) stan tego wskaźnika był niezadowolający (U1), a na większości (19 z 36 stanowisk) był zły (U2). Na tych stanowiskach względne liczebności różanki były niższe niż 0,005 os m⁻². Dla niektórych cieków, np. w dorzeczu Bugu (Kanał Wieprz-Krzna) podawane były sprzed kilkadziesiąt lat informacje o „masowym” występowaniu różanki.

- **struktura wiekowa**

Ten wskaźnik oceniany jest jako właściwy w przypadku 36% stanowisk (tj. 13 stanowisk) Równocześnie na 9 stanowiskach nie było możliwe ocenienie struktury wiekowej populacji. Stan zły (U2) stwierdzono również na 11 stanowiskach (30,5%) (tj. Barycz Odolanów, Bug_Kania_Polska_06, Bug_Kuligów_04, Bug_Popowo_02, Gróbka_Strzelce_Małe, Noteć_Białośliwie, Noteć_Dziembówko, Wisła_Sandomierz, Wisła_ujście_Raby, Wisła_ujście_Wisłoki, Czarna Nida_Marzysz Młyny). Na trzech stanowiskach (Prosna_Lisewo, Gróbka_Cerekiew_Wrzępia, Cybina-Swarzędz) struktura wiekowa populacji była niezadowolająca (U1).

Wskaźniki stanu siedliska:

- **geometria koryta**

Na większości stanowisk (47,2%) wskaźnik ten informował o dobrym stanie siedliska (FV) przy czym wartość tego wskaźnika wynosiła zazwyczaj 1-2,33.

Na 14 stanowiskach (m.in. Rudka_Wólka_Plebańska, San_Międzybrodzie, Styna_Klepiny, Wisła_Sandomierz i Wisła_ujście_Raby, Wisła_Chrapy, Wisła_Dzierżączka) stan był niezadowolający (U1; wartość wskaźnika 2,67–3,33 co oznacza stan umiarkowanie bliski naturalnemu spowodowany ingerencją człowieka, przy istniejącej możliwości renaturyzacji), a na 5 stanowiskach (Gróbka_Cerekiew_Wrzępia, Gróbka_Strzelce_Małe, Rudka_Wólka_Plebańska, Wisła_ujście_Wisłoki, Breń/Czołnów) stan był zły (U2; wartość wskaźnika 4 – stan daleki od naturalnego na skutek dużych i trudnych do usunięcia zmian morfologii koryta).

- **rodzaj substratu dennego**

Na przeważającej większości stanowisk (69,4%) skład substratu dennego nie był zmodyfikowany i nie zawierał sztucznych elementów lub zmiany były nieznaczne, co wskazuje na stan właściwy FV (wartość wskaźnika była równa 1–2,5). Jedynie na 6 stanowiskach (Cybina-Swarzędz, Noteć_Białośliwie, Noteć_Dziembówko, Prosna_Lisewo, Wisła_ujście_Raby, Wisła_Włocławek_7)

stan był niezadowalający (U1), a na 5 (Gróbka_Cerekiew_Wrzępia, Gróbka_Strzelce_Małe, Wisła_Włocławek_1, Wisła_Włocławek_2, Barycz-Odolanów) stan był zły (U2; wartości wskaźnika 3,5-5 – zmiany składu substratu dennego są wyraźne i nieodwracalne).

- **charakterystyka przepływu**

Na większości stanowisk (66,6%) przepływ nie był zmieniony albo zmiany na skutek ingerencji w formę koryta lub przez regulację były niewielkie i mało szkodliwe (wartość wskaźnika 1–2,5), co wskazuje na stan właściwy (FV). Oznacza to, że charakterystyka przepływu w korycie odpowiadała tam stanowi naturalnemu lub była zbliżona do naturalnej. Na 7 stanowiskach (Pilica_Mysiakowiec, San_Międzybrodzie, Tążyna_Słońsk, Wisła_Sandomierz, Wisła_ujście_Raby i Wisła_ujście_Wisłoki, Breń/Czołnów) stan był niezadowalający (U1; wartość wskaźnika 2,67-3, co oznacza stan umiarkowanie bliski naturalnemu. Na 5 pozostałych stanowiskach stan tego wskaźnika był zły (U2).

- **ciągłość ciek**

Ten element hydromorfologii na większości stanowisk wskazywał na stan właściwy (FV) – 26 z 36 stanowisk. Wartość wskaźnika na tych stanowiskach waha się od 1 do 2,5 (stan naturalny lub bliski naturalnemu) i świadczy, że ciągłość ciek, czyli możliwość migracji organizmów i transportu rumowiska była tylko nieznacznie ograniczona wskutek ingerencji człowieka, a zmiany te były mało szkodliwe. Na 4 stanowiskach stan był niezadowalający (U1; Cybina-Swarzędz, Noteć_Dziembówko, Skrwa Prawa_Parzeń, Czarna Nida_Marzysz Młyny; wartość wskaźnika 2,75–3,25). Na 6 stanowiskach (Styna_Klepiny, Rudka_Wólka Plebańska, Gróbka_Strzelce Małe, Gróbka_Cerekiew_Wrzępia, Brzeźnicka Węgorza_Brzeźniak, Barycz-Odolanów) stan był zły (U2), a wartość wskaźnika wynosiła 3,75-4,33.

- **charakter i modyfikacja brzegów**

Na większości stanowisk stan brzegów oceniono jako właściwy (FV). Wartość wskaźnika (1–2) wskazują, że brzegi zachowały stan naturalny lub bliski naturalnemu, z nieznacznymi i mało szkodliwymi przekształceniami. Na 10 stanowiskach stan był niezadowalający (U1), a wartości wskaźnika (2,67-3,33) świadczą, że stan brzegów jest umiarkowanie bliski naturalnemu, przy istniejącej możliwości renaturyzacji. Na 9 stanowiskach (Barycz-Odolanów, Gróbka_Cerekiew_Wrzępia, Gróbka_Strzelce_Małe, Noteć_Dziembówko, Rudka_Wólka Plebańska, Styna_Klepiny, Wisła_Włocławek_1, Wisła_Włocławek_2 i Wisła_ujście_Wisłoki) stwierdzono zły stan brzegów (U2) z powodu ich umocnienia ciężkimi metodami technicznymi – narzut kamieni.

- **mobilność koryta**

Na 14 stanowiskach stan zachowania łączności koryta z obszarem zalewowym i jego mobilności był właściwy (FV) a wartości wskaźnika (1–2,5) informują, że warunki odpowiadały stanowi naturalnemu lub bliskiemu naturze, z tylko niewielkimi zmianami antropogenicznymi. Aż na 18 stanowiskach (np. Gróbka_Cerekiew_Wrzępia, Breń/Czołnów, stanowiska na Wiśle) stan był zły (U2; wartość wskaźnika 3,5–5), daleki od naturalnego spowodowany trudno usuwalnymi lub nieodwracalnymi ingerencjami, a renaturyzacja przypuszczalnie jest tam niemożliwa. Na pozostałych 4 stanowiskach (Brok_Orło, Pilica_Michałów, Prosna_Lisewo, Skrwa Prawa_Parzeń) mobilność koryta została oceniona jako niezadowalająca (U1).

Wskaźniki stanu siedliska – EFI+:

Dla 27,8% badanych stanowisk ten wskaźnik został oceniony jako właściwy FV. W przypadku 7 stanowisk (19,4%) indeks rybny wskazywał na stan niezadowolający U1, a na 19 stanowiskach – zły U2 (klasa 4: Bug_Kuligów_04, Tążyna_Słońsk, Wisła_Chrapy, Wisła_Dzierżączka, Wisła_Włocławek_1, Wisła_Włocławek_7, Dopływ ze Strzmieli, Noteć_Białośliwie, Pastęka_Wymój, Pilica_Michałów i Rudka_Wółka Plebańska; klasa 5: Bug_Kania Polska_06, Bug_Popowo_02, Barycz – Odolanów, Brzeźnicka Węgorza_Brzeźniak, Gróbka_Cerekiew_Wrzępia, Noteć_Dziembówko, Cybina_Swarzędz i Styna_Klepiny).

Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach

Tab. 3. Podsumowanie ocen stanu ochrony różanki na badanych stanowiskach

Stanowiska	Oceny			
	Stan populacji	Stan siedliska - hydromorfologia (EFI+)	Perspektywy	Ocena ogólna*
Region CON				
Breń_Czołnów	FV	U1 (U1)	U1	U1 (U1)
Czarna Nida_Marzysz Młynny	U2	U1 (FV)	FV	U2 (U2)
Barycz - Odolanów	U2	U2 (U2)	U1	U2 (U2)
Brok_Krzeczkowo Mianowskie	FV	U1 (U1)	U1	U1 (U1)
Brok_Orło	FV	U1 (U1)	U2	U1 (U1)
Brzeźnicka Węgorza_Brzeźniak	FV	U1 (U2)	FV	U1 (U2)
Bug_Kania_Polska_06	U2	FV (U2)	XX	U2 (U2)
Bug_Kuligów_04	XX	FV (U2)	XX	FV (U2)
Bug_Popowo_02	U2	FV (U2)	XX	U2 (U2)
Cybina_Swarzędz	U1	U2 (U2)	U1	U2 (U2)
Dopływ ze Strzmieli	FV	FV (U2)	FV	FV (U2)
Giłwa_Żelazowice	U2	FV (FV)	XX	U2 (U2)
Gróbka_Cerekiew_Wrzępia	U1	U2 (U2)	U1	U2 (U2)
Gróbka_Strzelce_Małe	U1	U2 (U1)	U1	U2 (U1)
Noteć_Białośliwie	U2	U1 (U2)	FV	U2 (U2)
Noteć_Dziembówko	U2	U2 (U2)	FV	U2 (U2)

Pasłęka_Pelnik	U2	FV (FV)	XX	U2 (U2)
Pasłęka_Wymój	FV	FV (U2)	FV	FV (U2)
Pilica_Michałów	FV	FV (U2)	FV	FV (U2)
Pilica_Mysiakowiec	FV	FV (U1)	FV	FV (U1)
Prosna_Lisewo	U1	FV (U1)	FV	U1 (U1)
Rudka_Wółka Plebańska	FV	U2 (U2)	FV	U2 (U2)
San_Międzybrodzie	FV	FV (FV)	FV	FV (FV)
Skrwa Prawa_Lasotki	FV	FV (FV)	FV	FV (FV)
Skrwa Prawa_Michałkowo	U2	FV (FV)	FV	U2 (U2)
Skrwa Prawa_Parzeń	U2	FV (FV)	FV	U2 (U2)
Styna_Klepiny	U1	U2 (U2)	FV	U2 (U2)
Tążyńska_Ślonsk	XX	FV (U2)	FV	FV (U2)
Wisła_Chrapy	FV	U1 (U2)	FV	U1 (U2)
Wisła_Dzierżączka	FV	U1 (U2)	FV	U1 (U2)
Wisła_Włocławek_1	XX	U2 (U2)	FV	U2 (U2)
Wisła_Włocławek_2	XX	U2 (U1)	FV	U2 (U1)
Wisła_Włocławek_7	XX	U2 (U2)	FV	U2 (U2)
Wisła_Sandomierz	XX	U1 (FV)	U1	U1 (FV)
Wisła_ujście_Raby	XX	U1 (FV)	U1	U1 (FV)
Wisła_ujście_Wisłoki	XX	U1 (FV)	U1	U1 (FV)

**z uwzględnieniem oceny siedlisk wg hydromorfologii i wg EFI+ (w nawiasie)

Stan populacji: Stan populacji różanki na 36 monitorowanych stanowiskach jest silnie zróżnicowany. Tylko dla 13 stanowisk stan populacji można uznać za zadowalający (FV), na 5 stanowiskach za niezadowalający (U1) i 10 za zły. Zły stan populacji wynika zarówno z niskich zagęszczeń jak i zaburzonej struktury wiekowej. W przypadku 8 stanowisk nie była możliwa ocena stanu populacji.

Stan siedliska: Stan siedliska był zróżnicowany. Stan siedliska został uznany za właściwy (FV) na 15 (41,7%) stanowiskach, niezadowalający (U1) na 11 stanowiskach, a zły (U2) na 10 stanowiskach. Za dobry stan siedlisk odpowiadała głównie naturalność brzegów, mobilność koryta i jego łączność z obszarem zalewowym oraz ciągłość rzek. W przypadku 10 stanowisk, gdzie stan siedliska był niezadowalający, powodem powodem była zła jakość wody lub niezadowalająca morfologia koryta. Indeks rybny EFI+ wskazuje na gorszy stan siedlisk niż badane elementy hydromorfologii; tylko dla 10 stanowisk określono przy jego użyciu stan właściwy, a aż na 19 stanowiskach jako zły (U2). Na 16 stanowiskach ocena stanu siedliska według hydromorfologii i indeksu rybnego zgadzają się ze sobą.

Perspektywy zachowania z uwzględnieniem oddziaływań i zagrożeń: Na większości stanowisk (21 spośród 36) perspektywy zachowania gatunku oceniono jako zadowalające (FV). Jako niewłaściwe (U1) perspektywy zachowania oceniono na 9 stanowiskach, głównie ze względu na jakość hydromorfologiczną oraz istniejące źródła zanieczyszczania wody. W przypadku 1 stanowiska (Brok_Orło) perspektywy zachowania są złe (U2), z uwagi na planowane modyfikacje koryta i budowę zbiornika zaporowego. Na 5 stanowiskach (stanowiska na Bugu, Giłwa_Żelazowice i Pasłęka_Pelnik) perspektywy zachowania gatunku są trudne do określenia (XX). W raportach rocznych podawano bogatą listę oddziaływań, jednak najczęstszymi wymieniano odpady/śmieci (420 - 10 stan.), eutrofizacja (952 - 9 st.), wędkarstwo (220 - 4) i

zanieczyszczenia wód (701 – 4 st.). W przypadku niektórych oddziaływań (np. wędkarstwo, eutrofizacja) oddziaływanie może być wątpliwe z uwagi na dużą tolerancję różanki jak i brak zainteresowania wędkarzy gatunkiem. Również zagrożenie wybudowania zbiornika retencyjnego należy przyjąć ostrożnie, gdyż w wielu zbiornikach różanka jest gatunkiem dominującym w litoralu (np. Zbiornik Włocławski).

Gatunki obce. Nie wykazano obcych gatunków inwazyjnych na badanych stanowiskach.

Ocena ogólna: Na badanych stanowiskach stan właściwy (FV) ochrony gatunku stwierdzono tylko na 8 stanowiskach, natomiast na 10 stanowiskach ocena jest niezadowalająca (U1). Na większości stanowisk (18 z 36) ocena ogólna stanu ochrony gatunku jest zła (U2). Przyczyną niskich ocen stanu ochrony są złe oceny stanu siedlisk oraz nisko ocenione, mało liczne populacje, często o zaburzonej strukturze wiekowej. Na większości stanowisk (20 z 36) ocena ogólna po zastosowaniu indeksu rybnego nie uległaby zmianie.

Stan ochrony gatunku w obszarach Natura 2000

Tab. 4. Podsumowanie ocen stanu ochrony różanki na badanych obszarach Natura 2000

Obszary	Liczba stanowisk	Oceny			
		Stan populacji	Stan siedliska hydromorfologia (EFI+)	Perspektywy	Ocena ogólna*
PLH260016 Dolina Czarnej Nidy**	1	XX	XX	XX	XX
PLH040012 Nieszawska Dolina Wisły	2	XX	XX	XX	XX
PLH140011 Ostoja Nadbużańska	2	XX	XX	XX	XX
PLH040039 Włocławska Dolina Wisły	4	XX	XX (XX)	XX	XX (XX)
PLH320049 Dorzecze Regi	2	FV	FV (U2)	FV	FV (FV)
PLH120067 Dolina rzeki Gróbki	1	XX	XX (XX)	XX	XX (XX)
PLH300038 Dolina Cybiny	1	XX	XX (XX)	XX	XX (XX)
PLH300004 Dolina Noteci	2	XX	XX	XX	XX
PLH280006 Rzeka Pasłęka	3	U1	FV(U1)	XX	U1 (U1)
PLH140016 Dolina Dolnej Pilicy	2	FV	FV(U1)	FV	FV (FV)
PLH180007 Rzeka	1	XX	XX	XX	XX

San					
PLH180049 Tarnobrzaska Dolina Wisły	1	XX	XX	XX	XX

*z uwzględnieniem oceny siedlisk wg hydromorfologii i wg EFI+ (w nawiasie)

** obszary Natura 2000, które zostały utworzone w latach po przeprowadzeniu badań monitoringowych

Spośród 36 badanych stanowisk 23 znajdują się w 12 obszarach sieci Natura 2000. W przypadku 9 z nich nie można wnioskować o ocenie stanu ochrony na podstawie wyników badań monitoringowych na 1 lub 2 stanowiskach lub obszary zostały utworzone w latach po przeprowadzeniu badań monitoringowych. W Dolinie Dolnej Pilicy i w Dorzeczu Regi sytuacja gatunku wydaje się niezła. Perspektywy zachowania różanki w większości obszarów są zróżnicowane.

Stan ochrony gatunku w regionie kontynentalnym

Na podstawie wyników z badań monitoringowych przeprowadzonych na 36 stanowiskach w latach 2009-2010 stan ochrony gatunku w regionie biogeograficznym kontynentalnym można określić jedynie bardzo wstępnie. jako niezadowolający (U1), mimo iż połowa z badanych stanowisk ma stan ochrony gatunku oceniony jako zły. Biorąc jednak pod uwagę, że gatunek ten rozprzestrzenił się w niektórych rejonach kraju, perspektywy zachowania tego gatunku są raczej pomyślne.

Ostateczna ocena stanu ochrony gatunku na poziomie regionu biogeograficznego wymaga jednak dalszych badań.

Tab. 5. Ocena stanu ochrony gatunku w regionie biogeograficznym kontynentalnym

Region	Oceny			
	stan populacji	stan siedliska – hydromorfologia (EFI+)	perspektywy	ocena ogólna
Region biogeograficzny kontynentalny	U1	U1 (FV)	FV	U1 (U1)